

De boeiers van Bernhard

TEKST:
EWOUD BON

De „Fata Morgana“, eigenaar C. P. J. Vuerhard, onder de vlag van „Het Y“. Foto van omstreeks de eeuwwisseling.

De „Fata Morgana“ en de „Kampioen“ van de Koninklijke Marine Jachtclub nek-aan-nek. Wedstrijd KNZ&RV op het Y in 1901.

De „Miami“ (ex Nora), eigenaar Van Werkhoven. Foto uit 1935.

De meeste boeiers die nog in oude glorie rondvaren zijn afkomstig uit Friesland. Toch werden ze vroeger in andere provincies ook gebouwd (bijv. de Zaanse, de Amsterdamse, de Leidse en de Dordtse boeier). Tegen het eind van de vorige eeuw hadden deze lokale vormen echter plaats gemaakt voor een standaard-type verwant aan (of afgeleid van) de tjalk, eertijds het meest verbreide binnenlandse beurtschip.

Onder de niet-Friese boeiers nemen die van Bernhard een belangrijke plaats in. Van deze boeiers zijn er bij mijn weten nog 6 over, gebouwd respectievelijk in 1885, 1892, 1898, 1900, 1919 en 1938.

Met het weer in de vaart komen van de boeier „Ludana“ zijn de Nederlandse wateren een bijzonder schip rijker geworden. Dit schip, de grootste houten boeier van de Ronde- en Platbodenvloot, werd in 1898 gebouwd door Bernhard in Amsterdam. Een goede gelegenheid om de aandacht te vestigen op deze Hollandse boeierbouwer.

Rond 1900 was het plezierzeilen voor lang niet zovelen weggelegd als tegenwoordig, en zeker niet het zeilen in boeiers. Die zijn daarom nooit in grote aantallen gebouwd. De geleidelijk afnemende belangstelling voor het traditionele schip in het begin van deze eeuw was er de oorzaak van dat van dat toch al kleine aantal uiteindelijk maar weinig is overgebleven.

Harmen Bernhard Sr. bezat sinds 1851 de scheepswerf „Het Jagt“ aan de Lijnbaansgracht in Amsterdam. Behalve trekschuiten en zolder- of dekschuiten zijn hier ook een stel hekjachten gebouwd, een mooi antiek scheepstype, boeier-achtig van voren, met een platte spiegel achter en onder de helmstok een kajuit of paviljoen, achterin en opzij voorzien van grote ramen.

De zoon van Harmen, Nicolaas Adrianus, die in 1880 de werf overnam, kwam met nieuwe ideeën. Hij begon in ijzer te bouwen en voor de pleziervaart liepen er boeiers van het „moderne“ type van stapel, de eerste in 1884 voor zijn broer Harmen Jr., de „Telefoon“ genaamd. Die naam

duidt op iets nieuws en iets snels: de telefoon was in 1876 door Bell uitgevonden.

In hetzelfde jaar werd de „Wilhelmina“ gebouwd, gevolgd door de grote boeier „Brunette“ voor de zoon van de Amsterdamse notaris Molenpage, die de eerder genoemde hekjachten had laten bouwen en die kennelijk ook met zijn tijd mee wou gaan. Beide schepen zijn allang verdwenen, maar de in 1885 gebouwde „Nora“ bestaat nog en heet nu „Phoenix“.

De „Telefoon“ was gedurende vele jaren bij hardzeilen op het Y een geduchte tegenstander van de beroemde Friese boeier „Sperwer“, gebouwd door E. H. van der Zee. Ook de an-

dere boeiers van Bernhard hadden succes in wedstrijden op het Y, op de Nieuwe Maas en in Friesland. Dit leidde tot verdere opdrachten voor de werf. In 1887 werden de „Elisabeth” en de „Parkeler” gebouwd en in '89 de „Fata Morgana”, alle drie bekend als snelle wedstrijdscepen. Er bestaat een foto uit 1901 van de „Fata Morgana” in felle strijd gewikkeld met de „Kampioen” (een stalen boeier gebouwd in 1897 door Joh. Smit in Slikkerveer). In 1892 liep bij Bernhard de eerste stalen boeier van stapel, de „Nautilus”, die mogelijk nog in Engeland rondvaart. Daarna volgden de „Albatros” (1896) en de „Olga” (1898).

De „Olga” is in 1907 gekocht door J. E. Kuipers en herdoopt „Hludana” (de naam van een godin die in de Romeinse tijd in Friesland werd vereerd). De thuishaven was toen Grouw. De heer J. E. Kuipers te Amsterdam, kleinzoon van de toenmalige eigenaar, stelde bijgaande foto van het schip ter beschikking, genomen op een windstille dag in 1912. Via eigenaars in Leeuwarden en Loosdrecht is het schip, de naam inmiddels vereenvoudigd tot „Ludana”, in Engeland beland. Na vele omzwervingen (o.a. langs de Franse Rivière) is het schip in 1982 uit Engeland in Nederland teruggekeerd. Clive Wallace, de laatste van de lange reeks Britse eigenaars, heeft de boeier van een roemloos einde in een „mudberth” gered, zo goed mogelijk opgelapt en naar zijn land van herkomst teruggebracht. Hier is het schip uiteindelijk door de huidige eigenaar Combert Burgers in oorspronkelijke staat teruggebracht. Op Goede Vrijdag j.l. heeft in Workum de feestelijke „tweede tewaterlating” plaatsgevonden.

Het is opmerkelijk dat de boeiers van Bernhard in twee grootte-klassen vallen. De „Brunette”, de „Elisabeth” en de „Ludana” zijn tussen 10 en 11 m lang over de stevens, alle andere tussen de 8,5 en 9 m. Oude foto's tonen grote overeenkomst tussen de schepen onderling. Ik vermoed dat Bernhard twee stel mallen had gemaakt die hij steeds weer gebruikte. Het is bekend dat één boeier volgens de plannen van Bernhard gebouwd is op een andere werf, nl. Schouten in Muiden. Dit is de stalen boeier „Sextet”, 9 meter lang, gebouwd in 1900, die ook nog bestaat. Tekeningen van boeiers van Bernhard zijn gepubliceerd in het boek „Hollandse jachten van de toekomst” en in de serie Monografieën van de Stichting Stamboek Ronde- en Platbodemjachten.

In Amsterdam is in 1899 nog gebouwd de „Persévérance”, voor een zeiler uit Antwerpen. Dit was er weer één van 9 meter. Later is de werf van Bernhard verhuisd naar Nieuwen-

Boeiers gebouwd door Bernhard

Naam, lengte over stevens (LOS), waterlijn (WL) breedte (BR), zeilnummer			
Bouwer, werf, namen	jaar	eigenaar(s); zeilclub	
De Koophandel			
Harmen Bernhard Sr. „Het Jagt”, Amsterdam	1851	Notaris C. Molenpage, Amsterdam (paviljoenjacht)	
De Watergeus			
H. Bernhard Sr. „Het Jagt”	1875	Notaris C. Molenpage (hekjacht)	
Telefoon WL 8,03			
N. A. Bernhard Sr.	1884	H. Bernhard Jr., „Het Y”	
„Het Jacht”	1899	J. G. van Rossum	
Wilhelmina LOS 8,73; WL 8,23			
N. A. Bernhard Sr.	1884	C. Jaski, Amsterdam, „Het Y”	
Brunette LOS 10,60; WL 9,74			
N. A. Bernhard Sr.	1884	H. Molenpage, Amsterdam	
Nora WL 7,59; zeilnummer RC 99			
N. A. Bernhard Sr.	1885	Y. Feenstra KNZ&RV	
„Het Jacht”, Amsterdam	1899	J. Fred. Bangert KNZ&RV	
	1912	?	
Piet Hein	1915	L. J. C. Vuyck Jr.	
Miami	1923	W. N. H. van der Vorm, „De Maas”	
	1926	?	
	1935	Van Werkhoven, Amsterdam	
	1947	Th. Cohen, Loosdrecht	
	?	O. Dwarshuis, Loosdrecht	
Phoenix	1960	R. Visser, Huizen	
	1962	H. Engelbracht, Haarlem	
	1964	A. Bos, Echtenerbrug	
	1970	W. Stoffberg, Leimuiden	
	1973	Drs. E. H. Bon, Leidschendam, KNZ&RV	
	1988	Drs. J. F. Vergunst, Bussum	
Elisabeth LOS 11,05; WL 10,25			
N. A. Bernhard Sr.	1887	P. Altink Jr. „Het Y”	
	1899	?	
Parkeler LOS 9,-; WL 8,48; OB 18			
N. A. Bernhard Sr.	1887	G. J. A. Roeters van Lenep, KNZ&RV	
	1912	?	
	1915	J. C. Haentjens, „De Maas”	
	?	Gebr. Ruys	

Lethe 1922 W. J. van Alphen, Rotterdam, „De Maas”
1925 Dr. van Wely, Indië

Fata Morgana LOS 8,80, BR 3,60
N. A. Bernhard Sr. 1889 C. P. J. Vuerhard, „Het Y”
1899 Mr. F. J. H. de Wetstein Pfister, KNZ&RV
? buitenland

Nautilus (staal) (halfmodel in Scheepvaart Museum, Amsterdam)

N. A. Bernhard Sr. 1892 G. Schutte Jr., Amsterdam

Bridge, Aglaia 1950 Major T. R. Wells, Rochester

Albatros LOS 8,91; BR 3,60; WL 7,54

N. A. Bernhard Sr. 1896 P. Slis Pzn, Middelharnis, KNZ&RV
1901 „De Maas” (tot 1916)

Olga 10,25 x 4,08

N. A. Bernhard Sr. 1898 Lette van Oostvoorne Tegelberg & Boissevain
1904 Lanoy Meyer & Boissevain

Hludana 1907 J. E. Kuipers, Leeuwarden KNZ&RV

Ludana 1914 Sprenger, Beekhuis & Lucardie, Leeuwarden, Leeuwarder Zeil- & Vischclub
? A. Sprenger, Loosdrecht
1931 Phillips, Engeland
1940 William Christie Rae
1954 A. E. Lea, Wimbledon
1970 F. G. Bessant, Leeds
1975 Clive Wallace
1983 Gravenstein, Utrecht
1986 Beernink, Wetering Oost
1991 C. P. Burger, Amsterdam

Persévérance WL 7,82

N. A. Bernhard Sr. 1899 F. de Surgeloose, Antwerpen
1905 B. W. van Vloten & G. M. Titsingh KNZ&RV

Sextet (staal), zeilnummer OC 32; RC 32

ontw. N. A. Bernhard Sr. 1900
werf Schouten, Muiden 1955 H. Veldhuizen, Rotterdam
1970 J. D. de Goederen, Rotterdam

Frans Naerebout (staal) LOS 8,80; OB 14

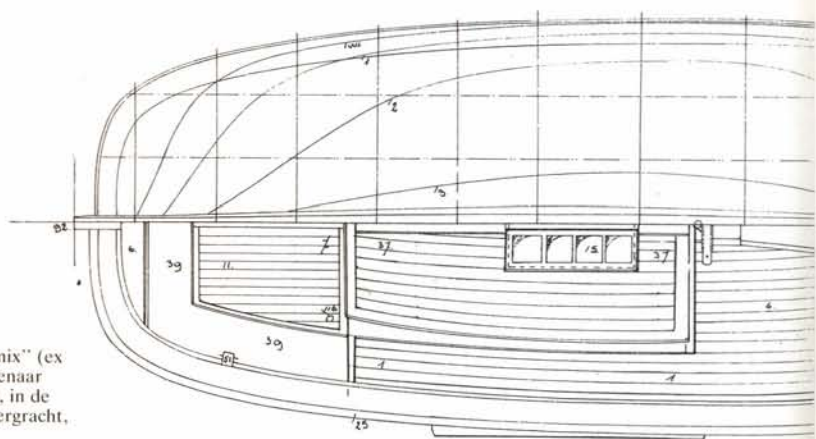
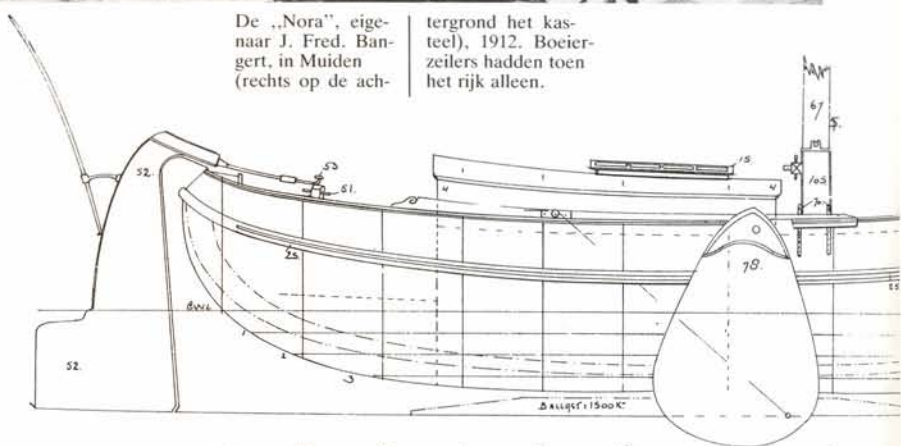
H. Bernhard, Nieuwendam 1919 H. van Duyl, Amsterdam; KNZ&RV
1960 A. J. de Haas, Amsterdam
1970 Grotmaat, Frankrijk

Vrouwe Christina (staal) LOS 8,87 BR 3,42

H. Bernhard, Nieuwendam 1938 (casco)
1960 J. H. Meijer, Haarlem

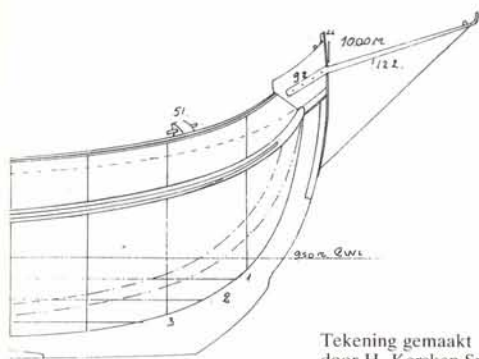
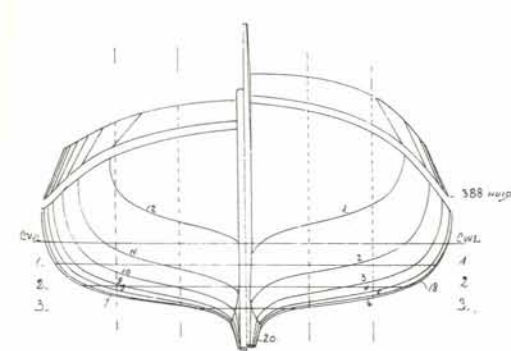

De „Nora”, eigenaar J. Fred. Bangert, in Muiden (rechts op de achtergrond het kasteel), 1912. Boerzeilers hadden toen het rijk alleen.

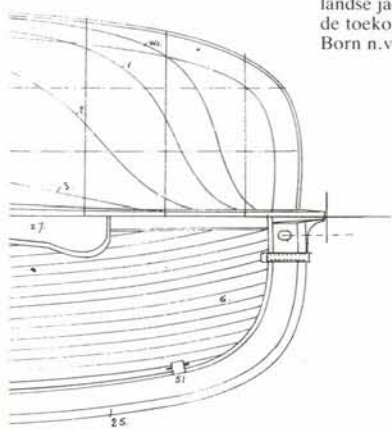

De „Phoenix” (ex Nora), eigenaar E. H. Bon, in de Arembergergracht, 1975.

Tekening gemaakt door H. Kersken Sr. van een boeier van Bernhard. Overgenomen uit „Hollandse jachten van de toekomst”, uitg. Born n.v., 1963.

dam, waar in 1919 de „Frans Naerebout” van stapel liep, gebouwd van staal, geklonken. Uiteindelijk is in 1938 volgens dezelfde mallen nog een casco gemaakt, deze keer van gelast staal, dat in 1960 is afgebouwd en „Vrouwe Christina” heet. Een fraai model van dit schip werd vervaardigd door de Heer Bram de Graaff (zie SdZ 14de Jaargang nr. 3).

Ik heb de „Phoenix”, de „Frans Naerebout” en de „Vrouwe Christina” op het droge gezien bij de werf van Stofberg in Leimuiden (nu gevestigd in Enkhuzen), alle drie even groot en eender van model. Van de Nautilus bestaat een halfmodel, dat dezelfde karakteristieke, van voor tot achter gepiekte, spantvorm vertoont.

Er bestaan dus nog drie, mogelijk vier stalen boeiers van Bernhard en twee

houten. De twee laatste zullen dit jaar hoop ik in volle glorie aanwezig zijn op de reünie van houten platbodems, die dit jaar van 6 tot 8 augustus plaatsvindt te Heeg in Friesland.

Als iemand nadere gegevens bezit over genoemde vaartuigen, of aanvullingen of verbeteringen van bovenstaand verhaal, dan zijn die natuurlijk van harte welkom!

Literatuur:

De bakermat der Amsterdamse zolderschuit, Ons Amsterdam, jaargang I (1949), p. 166-167.
F. G. Spits, De boeiers van de werf Bernhard te Amsterdam. De Waterkampioen, November 1955, no. 963, p. 58.
E. H. Bon, Beschrijving van de boeier „Phoenix” (1975), Serie Monografieën van de Stichting Stamboek Ronde- en Platbodemjachten, p. 109.

Hetzelfde vaartuig in 1912. „Hudana” geheten, eigenaar W. E. Kuipers te Leeuwarden.

Inzet:
 De „Ludana” ex „Olga”, herboren in Friesland, 1993.